

Davorka Vrgoč, deminerka mekog srca

MINA TE UBIJE TJ a mene je moj grad ubi

Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Udruženje BH novinari uradili su zajednički projekat Živjeti zajedno, koji se bavi temama rata na prostorima bivše Jugoslavije kroz pozitivne ljudske priče koje pokazuju da je i poslije svega suživot moguć. U sklopu projekta bit će uradeno pet dokumentarnih filmova i 10 tekstova, koje *Dani* objavljaju kao medijski partner u BiH

Tekst i foto: Željka Mihaljević
(Livanj)

Cinjenica da vam je 51 godina, da ste dva desetjeka samohrana majka šestero djece, teška je sama po sebi. A kada se na sve to dodaju teška ratna i poratna vremena, pa i današnja kroz koja BiH sa svojim stanovništvom prolazi, onda sve to treba pomnožiti nebrojeno puta. I kao da sve to nije bilo dovoljno za junakinju naše priče,

jedini posao koji je mogla dobiti je posao deminera.

Zbog rada na različitim područjima svako malo je po mjesec-dva izbivala iz kuće, za djecu se brinula njena ostarjela majka, a životne nedaće, poput bolesti djece, susizale suje nesmiljeno. I sami bi se, da ste imali tu (ne)sreću u životu, zapitali "Što sam ja komu zgrijesila, pa da mi se ovako vraća?", a svjesni ste da niste zgrijesili ništa, naprotiv. To se svako malo zapita i Davorka Vrgoč, Livanjka koja je ro-

Naterenu kod
Bratunca

dni kraj branila s puškom u ruci, ali i pomažući nevoljnicima.

Gledati čovjeka kao čovjeka

Kućni odgoj i vjera nisu joj dopuštali da ljude dijeli ni po naciji ni po tomuna koji se način mole Bogu, te su njenu humanosti pomoći kroz četiri ratne godine i kasnije osjetili Hrvati izbjeglice, Srbi koji su čekali na razmjenu, izbjegli Bošnjaci, a i oni domaći, susjedi "u potrebi". Ništa neuobičajeno za normalne ljudi, no, kada to stavimo u nenormalni kontekst ratnog kaosa, povampirenih strasti i izama svake vrste, te sve to začinimo Davorkinom pripadnošću HOS-u, ta kombinacija gotovo da je nezamisliva i sa sadašnjeg stanovišta, a kamoli ondašnjeg, ratnog, jer je to, na žalost za veliki broj ljudi, bilo rano veleizdaji.

Upravo to je i po Davorkinu mišljenju jedan od osnovnih razloga što u svom rodnom gradu ni nakon rata nije mogla dobiti nikakav "normalan" posao, a valjalo je prehraniti obitelj. "Normala" je bilo kakav, pa i fizički posao, samo da majka ostane kod kuće, uz svoje četiri kćeri i dva sina.

"Shvatila sam da ne mogu dobiti posao u Livnu zbog mojeg načina života. Gledala sam uvijek čovjeka kao čovjeka. Uhumanitarnom radu nikada ni kune ni märke nisam zaradila. Hvala Bogu, vjerojatno mi se to vraća tako što, premda iz dana u dan idem među mine, preživljavam. Vjerojatno mi i Bog plaća na taj način", izrekla

Davorka s pismima i slikama

nabaviti zimnicu i sve druge potrepštine... I eto, već sedamnaest godina sam s minama."

Vraćamo se ratu. Davorka se okružila slikama, pismima, uspomenama... Prve izbjeglice bile su iz Karlovca, pa iz Vukovara... u Hrvatskoj je bjesnio rat, u BiH se "ljljaljao", a Davorka se sa skupinom žena organizirala u Udrugu žena protiv rata. Potom je planulo u BiH, te jadu, nesretnim ljudima, spaljelim ognjištima, egzodusu izbjeglih... nije bilo kraja. A ni ljudskoj zloči, činilo se, no, na sreću, ni ljudskoj dobroti.

Cita pismo o Đane Kapetanović iz Jajca. Prisjeća se susreta s njom, u rujnu 1992.

"Mojoj Antoniji je bio rodendan, nosila sam tortu u rukama. Htjela sam počastiti žene s kojima sam u našoj udruzi humanitaru radila. Naišao je vojni policajac i zamolio me da pomognem njenoj obitelji. Dana je bila s mužem i troje djece. Upoznali smo se na ulici. Sjela sam s njima, djeca su plakala, pojeli smo tortu na ulici, što će... i odvela sam ih do Azre Feta u njezin stan. Primila ih je dok ne nadu smještaj, a na kraju sam ih odvela svojoj kući u Rapovine. Bili su kod mene nešto malo preko mjesec dana, sredila sam im papire, otišli su u Hrvatsku (Orebić), a iz Orebića mi se javila pismom i rekla 'Davorka, dolazi po mene odmah'."

Najgora je bila po sebe

Pokazuje Đanino pismo od 12. listopada 1992. Piše Đana o prilikama u kojima živi, da bi voljela raditi bilo što samo da djecu prehrani, a onda dodaje: "Ovdje se vrlo teško snaći, pravi smo stranci, ljubavi, pažnje i dobrodošlice među ovim narodom nema. Nigdje Bosne i bosanskog naroda nema, samo

kod vas u Livnu..." onda još molba da joj piše, adresa, te ispod svega: "Đana, dodi odma Davorka."

Livanjku Azru Fetu, kod koje je u početku bila Đana, s Davorkom smo vidjeli ovoga kolovoza 2014. u priči pred vratima njenog primnog stana. Kaže da joj je Davorka u tim teškim vremenima puno pomogla. Bila je nestasica svega, nedostajalo je hrane, plaća nije bilo... a onda je došlo do bošnjačko-hrvatskog sukoba i sve je bilo još gore.

"Ja sam s obitelji otišla u Norvešku. Ostali su roditelji. Nikada neću zaboraviti to što se Davorka o njima brinula, možda i bolje nego što bih ja mogla. Bila im je u svemu pri ruci, donosila im je hranu, lijekove...", priča Azra.

U kolovozu ratne 1993., kada joj sinu Stipi nije bilo ni 40 dana, Davorka se ponovno sa ženama "bacila" u humanitarni rad. Tada je Bugojno "palo" i valjalo je primiti izbjegle. Kod tog "palo", malo se zamislila i rekla: "Ovisi kako tko gleda, uglavnom Hrvati su bježali iz grada u kojem je sve pozicije držala Armija BiH, a logori i zatvori nicali jedan za drugim. Tada sam primila obitelj Vidović, bilo ih je petero, a uz njih i obitelj Pejak, dvije sestre, drugi dio obitelji ostao im je zatočen u Bugojnu. Preko obitelji Vidović upoznala sam i Mariju Pilić, s kojom sam se sprljateljila. Kasnije sam i nju uključila u humanitarni rad."

Davorka pokazuje slike na kojima je bila gotovo nerazdvojna trojka - ona, Marija i Zdravka Špirić.

U telefonskom razgovoru s Marijom Pilić, koja danas živi u svom Bugojnu, doznajemo kako je sa suprugom i kćerkom u Livno došla s vrećicom u ruci. "Nismo se imali u što presvući... A onda smo upoznali Davorku i sve je bilo lakše. Nije

ELESNO, o duševno

nam je davne 2003. godine.

Godinama kasnije ponovno razgovaramo na istu temu. Kaže da je 1977., kada je otišla na dvo-mjeseci tečaj pri UN-u, mislila da će se deminerskim poslom baviti samo par mjeseci... "Tečaj su stranci plaćali po 1.200 maraka mjesečno, što nisu bili mali novci u ono vrijeme. A ja sam trebala novac kako bih opremila djecu u školu. Dolazila je i zima, pa sam sebi govorila neka me još malo, treba

nas razdvajala od svoje djece, ta ogromna dobrota pomalo mi je počela i smetati, znate. Prelazila je svaku granicu. Uvijek sam joj govorila da treba biti i svoja, misliti više na sebe i na svoju djecu. Ali ne, ona nije znala stati. Govorila sam joj: 'Davorka ne možeš tako, ja tebi priznam da imaš veliko srce i sve, al' opet...' I ja volim ljude, volim pomoći, ali sve u svojim granicama, a Davorka nije imala granica. Ona je vukla i od sebe i od svoje djece, pa davala nama i drugima..."

Razmjena nije uspjela

"Kad je iz Bugojna sa svojom obitelji izašla moja prijateljica Zdravka Špirić, nisu imali gdje. Smjestila sam ih kod sebe", priča Davorka. Zdravka danas živi u Americi. S njom smo uspostavili kontakt mailom. Ne želi o Davorki pričati tako, bezlično... doći će, kazala je, na odmor u kolovozu. Onda ćemo o svemu govoriti. O Davorki i njenoj dobrotnine smije se šutjeti, ljudi moraju znati kakva je

Radila je po cijeloj BiH, pa i Makedoniji, čistila zemlju kako bi se neka druga djeca mogla slobodno igrati na svojim ognjištima, a njezina se bez nje snalazila u Livnu

S Marijom Pilić, Livno, 1993.

bila... No, Zdravku su njeni obiteljski problemi spriječili u dolasku, a o njoj i njenoj obitelji razmijenili smo koju s Marijom i Davorkom.

"Zdravka je mene našla na preporuku svojih Bugojanaca. Bilo je to 1994. Zdravku (Hrvatica) i njenog muža Boru (Srbin) i dvoje djece nisu blagonaklono gledali, uvjetno rečeno, ni s jedne strane. S njima je bila još jedna četveročlana srpska obitelj. Čekali su razmjenu i nisu imali куд. Bili su u mojoj rođnoj kući u Kablićima, a sa njima i moja majka."

Pitamo kako su, s obzirom na rat, na sve to gledali seljani, njeni susjedi.

"A kako? Nisu baš gledali dobro na to prihvatanje i primanje Srba u kuću. Bilo je i prijetnji od nekih

"Ijudi, neću ih imenovati, pa sam dovela svoje četvero djece da budu s njima i majkom, kako bi im dokazala da su sigurni kod mene", govori Davorka i prisjeća se pokojnog fra Marka Gele, koji je od samih početaka rata pomagao i Srbima i Bošnjacima, pored svoga naroda, naravno.

Kaže da je čuo da ona skrbi i o dvije obitelji, pa je ponudio svoju pomoć.

"Za fra Marka nema dovoljno riječi kojima bi ga se moglo nahvaliti i opisati što je on za nevoljnike i ratne stradalnike, kao i za svoje susjede druge nacionalnosti radio", dodaje Davorka i nastavlja priču. Četveročlana srpska obitelj otišla je u razmjenu u Bijeljinu, a Zdravka je sa svojima pošla u razmjenu, kod Zadra.

"Na svu staću, razmjena nije uspjela. Srbi ih nisu htjeli primiti. Pitali su ih što su do sada radili, te im rekli da su pravi Srbi, bili bi ovdje (tu, kod njih, op.a.), a ne kod Hrvata. Vratila se u Livno i bila tu sve do

Davorka i Azra, Livno, kolovoz 2014.

ja Snježanina. Ponovno ih čita, u svakom od njih velika zahvalnost, ljubav i informacija - dvije o tome kako im je.

Prvim pismom Snježana se javila 22. kolovoza 1994. Prisjeća se rastanka, piše kako su došli na odredište i da joj strašno nedosta-

spavamo ,no podio - na disjoci mo.
Nije sve ni isradeno .Dajim te ako
moradom asto dije visevate kate
te i Bitez nam bladno jer ja
odjed redusor je strige od 10 do
18 sati nimevac .Na gajzatko je da
te se monoli sestaliti stajf u
cici kuci i fozac .Mamam koko ce
vec mi je vodjalo i vodjalo bish roditi
po bilo sto gona do epoca prekrasnina
Ovdje se vrta testa snovi pravi am
stranci ,fubovi ,padze i dekorativske
medu cim paradom remo .Nigdje
Bosna i hercegovina nekada remo samo
kad vez u divana .Nekon te misli mi
moda gona da si mnogo zaoceta .
Jes li primjenju radio mjesto i baka
te je .Ja sada toliko ;mnogo i
mnogo te voli i zahvaljuje Dano

Pismo iz Orebića

**"U humanitarnom
radu nikada ni
kune ni marke
nisam zaradila.
Hvala Bogu,
vjerojatno mi se
to vraća na način
da, prenda iz
dana u dan idem
među mine,
preživljavam.
Vjerojatno mi i
Bog plaća na taj
način"**

povrataka u Bugojno, a onda je iz Bugojna s obitelji otišla u Ameriku."

**Snježana je iščekivala
"opel"**

Sve to vrijeme su Zdravka Špirić, Marija Pilić i Davorka radile humanitarno, stalno bile skupa, a i nakon rata ostale u kontaktu, njeđajući lijepo prijateljstvo.

Marija nam je govorila i o drugom bračnom paru, prijateljima iz Bugojna, srpskoj obitelji Đerić. Oni su razmjenu mjesec dana čekali u Marijinom livaniskom domu.

"I oni su zavoljeli Davorku. Otišli su u razmjenju, za Novi Sad. Davorka je bila sa mnom, zajedno smo ih ispratili. Veza je ostala i danas", kazala nam je Marija, a Davorka u hrbi fotografija i pisama izdva-

je, te da je u tom svom mukotrpnom putovanju do grada u kojemu se sada nalazi, iščekivala da će vidjeti i nju i njezin "opel", te da će ih vratiti u Livno.

"Snježana Đerić sa svojom obitelji i Zdravkin svekar Vaso Špirić u razmјenu su otišli preko Kupresa. Marija i ja smo došle sa njima negdje do linije između Šujice i Malovana. Preuzeila ih je naša policija i predala Srbima. Aprije toga su Đerići razmijenjeni između Bugojna i Livna, ARBiH ih je predala...", priča Davorka i prisjeća se i starih osoba srpske nacionalnosti iz Glamoča, Drvara i Donjeg Vakufa koje su boravile u sportskoj dvorani u Livnu. Kada su pripadnici HVO-a ušli u Glamoč i ostala mjesta, zatekli su ih i prebacili u Livno.

Davorka se sjeća kako su se s njom o tim starima, pored ostalih humanitaraca, skrbile i Marija i Zdravka i drugi Bugojanci. Kuhanili su, hranili ih i presvlačili. Željeli su, kako nam je objasnila, uzvratiti dobrotu tadašnjim pripadnicima srpske vojske na Kupresu ko-

Makedoniji, "čistila" zemlju kako bi se neka druga djeca mogla slobodno igrati na svojim ognjištima, a njezina se bez nje snalažila u Livnu. Jedan od težih terena bio joj je Bratunac. Tamo je mjesec i pol radila bez ijednog dana odmora.

"Prije našeg dolaska na to po-

Davorka i Zdravka, 1994.

ji su njih 1993. dočekali pri razmjeni iz Bugojna, nahranili ih, dali im prenočište i sutradan predali HVO-u na duvanjsko-livanjsku stranu...

Najveća rana je ona ljudska

Pitam bi li, kada bi se sve ovo ponovilo, napravila isto? Bez razmišljanja kaže da bi i više nego tada, jer bi sada znala kako bi neke stvari mogla odraditi i bolje!

Humanitarnim radom se bavi i danas. Godinama kroz Misiju bez granica, pa u Udrudi sv. Vinka Paulskog s ostalim ljudima dobra srca obilazi stare i napuštene, bez obzira na vjeru i naciju, a humanitarna je i priroda njenog posla deminerke.

I evo nas ponovno na početku priče. Radila je po cijeloj BiH, pa i

druče, više od 10 godina nije ušla ljudska nogu. Sve je zaraslo u korov, šikaru... Bilo je puno mina, zmija... Po teškom terenu, u zaštitnom odijelu sa šljemonom na glavi i nesnosnim ljetnim temperaturama, valjalo je na ledima iznijeti kompletну opremu tešku i do 50 kilograma."

Pitamo čega se više plaši – mina, zmija ili nečeg trećeg? "Pa, pravo da ti kažem, našeg naroda. Nemoj me shvatiti pogrešno, ali iskusila sam svašta. Mine ne ubijaju čovjeka u onom smislu u kojem ga ubijaju ljudi... Mina te ubija fizički, tjelesno, a mene je moj grad ubio duševno. Najveća rana koju nosim je ona ljudska... Mina se uopće ne bojim, vjeruj mi! Od njih bih stradala samo ja, moja obitelj vjerojatno ne bi, a dobili bi valjda i neku odštetu..."

Normalni ljudi danas ne mogu biti normalni...

Kako bih potkrijepila priču o Davorkinoj dobroti, zajedno s njom sam otišla u Bijeljinu. Trebale smo se naći sa ženom kojoj je, zajedno s njenom obitelji, Davor ka također pomogla.

I našli smo se. One su se pozdravile, izljubile... Objasnila sam joj što me zanima, kakav je projekt u pitanju, pripremila se i na tom je ostalo. Zaustavile su me isprike i molba da ne objavljujem ni identitet, a ni fotografiju.

"Ne želim biti ni u novinama, ni igdje, oprosti. Najrade bih otišla, da ne budem prosta, znaš već gdje... jer normalni ljudi danas ne mogu biti normalni. Danas je sve politika, razumijete. Nisam podobna ni ja ni moja obitelj i zbog toga moj muž, unatoč struci, unatoč tomu što je inženjer, nema posla... Došla sam naći se s tobom i Davorom kome zato što je volim. Nemoj se, ljubim te, ljutiti, ja nju jaku puno volim i ona to zna. Moja su vrata njoj uvijek otvorena. Hoću mir, meni je potreban mir, previše sam se napatila i nailazila na svakake ljudi... Nisam pobornik toga da se ljubav nečija objavljuje po novinama, televiziji i slično. Daleko od toga da ovdje nema dobrih ljudi - ima, ali ima i onih koji su vas spremni 'kazniti' zbog priče o onim 'drugim' čestitim i dobrim u vrijeme rata..."

"Ja sam s obitelji otišla u Norvešku. Ostali su roditelji. Nikada neću zaboraviti to što se Davorka o njima brinula, možda i bolje nego što bih ja mogla"

Davorki je najlakše ući u minsko polje. Tada se, koliko može, isključi od svega. Dogode se krize, no tada zatvori oči, isključi razmišljanje i postaje robot. Brinući za druge, promaklo joj je, međutim, da se pobrine za sebe, pa premda je završila srednju ekonomsku školu, položila niz tečaja, od omog za računare do deminera i osobe koja može educirati djecu i odrasle o opasnostima koje kriju neeksplodirane naprave, nije "na vrijeme" osigurala radno mjesto.

Neriješen radni status u različitim deminerskim firmama bacao ju je s jednog kraja zemlje na drugi. Kada je sa svojim timom 2007. čistila Kuprešku visoravan, bili su na "zgodno" lokaciju za posjete različitim izaslanstava. Čestitali su im na predanom radu i hrabrosti, upoznavali se sa ženom-deminerkom, obećavali pomoći za pronašetak drugog posla ili rješenje radnopravnog statusa kompletne populacije bh. deminera... A jedino što je bilo i ostalo izvjesno su mine.

(Tekst je nastao kao deo projekta Living Together, koji sprovode Nezavisno društvo novinara Vojvodine i BH novinari, a koji je finansiran sredstvima Međijskog fonda "Jačanje medijске slobode u Srbiji" Evropske unije, Delegacija Evropske unije u Srbiji. Sadržaj priloga je isključivo odgovornost realizatora projekta i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije)